

Environmentálna výchova a vzdelávanie

Druhá národná konferencia *Stratégia environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách* sa uskutočnila na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave v dňoch 16.–17. novembra 1995 pod záštitou ministerky školstva SR Evy Slavkovskej a dekana PRIF UK prof. RNDr. Jozefa Krcha, DrSc. Jej cieľom bolo poskytnúť najnovšie teoretické a praktické poznatky z oblasti environmentalizácie obsahu výchovy a vzdelávania na všetkých stupňoch a druhoch škôl, školských zariadení i v pôsobnosti mimovládnych organizácií, načrtnúť stratégiu environmentálnej výchovy a vzdelávania ako ucelený systém školskej politiky pre rozvíjanie environmentálneho vedomia spoločnosti v intenciiach stratégie trvalo udržateľného života.

Zásadný príspevok za rezort školstva *Súčasný stav, stratégia a ďalší rozvoj environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách SR* predniesol štátny tajomník Ministerstva školstva SR Ondrej Nemček. Na stratégiu rozvoja starostlivosti o životné prostredie SR ako neoddeliteľnú súčasť rozvoja spoločnosti jej ekonomických a sociálnych potrieb bolo orientované vystúpenie štátneho tajomníka Ministerstva životného prostredia SR Jána Príslupského *Aktuálny stav prípravy environmentálnej výchovy a vzdelávania obyvateľov SR*. Otázkam zdravotnej starostlivosti, výchovy k zdravému životnému štýlu sa venoval vo svojom referáte *Environmentálna výchova a vzdelávanie z aspektu pôsobnosti rezortu zdravotníctva SR* MUDr. Miroslav Broniš, CSc.

Utváraním nového hodnotového systému v koncepcii trvalo udrža-

teľného života sa zaoberal prof. RNDr. Jozef Krcho, DrSc. v príspevku *Problémy a princípy environmentálnej výchovy v programe škôl s osobitným zreteľom na vysoké školy*. Dopoludňajšie rokovanie pléna uzatvoril referát prorektora UK prof. RNDr. Pavla Hrnčiara, DrSc. *Environmentálna výchova ako súčasť etickej výchovy*.

V popoludňajšej časti plenárneho zasadnutia odzneli hlavné referáty: *Odras spoločenskej hierarchie noriem v environmentálnej výchove* (RNDr. M. J. Lisický, CSc., Ústav zológie SAV, Bratislava), *Aktuálne problémy ekologického a environmentálneho vzdelávania na vysokých školách* (prof. RNDr. M. Ružička, DrSc., Vysoká škola pedagogická, Nitra), *Environmentálna výchova a vzdelávanie na stredných školách* (RNDr. J. Hudec, Ministerstvo školstva SR), *Environmentálna výchova a vzdelávanie na základných školách* (PhDr. M. Ugrocká, CSc., Štátny pedagogický ústav, Bratislava), *Spolupráca mimovládnych organizácií v environmentálnej výchove* (Ing. O. Makýš, Strom života, Bratislava), *Environ-*

mentálna výchova SR - projekt Európskej únie (dr. J. Baines, British Council, Bratislava).

Rokovanie pokračovalo v štyroch sekciách národnej konferencie:

1. Environmentálna výchova a vzdelávanie na vysokých školách a univerzitách tretieho veku,
2. Environmentálna výchova a vzdelávanie na stredných školách,
3. Environmentálna výchova a vzdelávanie na základných školách a v predškolských zariadeniach,
4. Environmentalizácia záujmových a mimoškolských aktivít.

V sekciách odznelo spolu 76 referátov. Na konferencii sa prezentovalo 287 účastníkov zo Slovenskej republiky, Českej republiky, Poľska, Rakúska, Nemecka, Veľkej Británie a USA.

Účastníci prijali závery, v ktorých odporučili najmä organizovať každé dva roky národnú konferenciu o stratégii environmentálnej výchovy a vzdelávania ako rámcové, systémovo zamerané podujatie. V období medzi národnými konferenciami odporučili organizovať špecializované semináre pre jednotlivé stupne a formy vzdelávania, pripraviť systém environmentalizácie vzdelávania a ďalšie, ktorými sa budeme podrobnejšie zaoberať v monote-matickom čísle 3/1996, venovanom problematike environmentálnej výchovy a vzdelávania.

Lucian Seko

Územné systémy ekologickej stability

II. seminár o Regionálnych územných systémoch ekologickej stability (RÚSES) sa konal 13. 12. 1995 na Technickej univerzite vo Zvolene pri príležitosti ukončenia 2. etapy ich spracovania. Organizovala ho Slovenská agentúra životného prostredia v Banskej Bystrici,

Ministerstvo životného prostredia SR a TU vo Zvolene. Jeho cieľom bolo zhodnotiť doterajšiu etapu tvorby ÚSES, špecifikovať aktuálne problémy spojené s tvorbou dokumentov ÚSES a poukázať na perspektívy realizácie MÚSES. Išlo o výmenu skúseností širokého spek-

tra účastníkov – riešiteľov, oponentov, garantov, užívateľov, zástupcov štátnej správy, vedeckej komunity a pod.

Program bol rozčlenený do dvoch základných blokov. Prvý mal charakter informatívny, pozostával zo zhodnotenia stavu spracovania ÚSES v SR, jeho jednotlivých etáp, ako aj využitia v Stratégii územného rozvoja Slovenska. Druhý blok tvorili odborné prednášky o aktuálnych problémoch spracovania ÚSES a prezentácia spracovania jednotlivých dokumentácií RÚSES. V rámci tohto bloku bola predstavená aj alternatívna koncepcia k ÚSES – EECONET. Súčasťou podujatia bola aj panelová diskusia, kde sa prezentovali grafické výstupy vybraných RÚSES.

Ťažisko seminára spočívalo v špecifikácii problémov sprevádzajúcich doterajšiu etapu tvorby ÚSES, ako aj v návrhu na ich elimináciu v ďalšom období. Z príspevkov jednotlivých účastníkov vyplynulo, že k najväčším problémom patrili:

- **Nejednotnosť prístupu jednotlivých riešiteľov k spracovaniu RÚSES.** V riešení dokumentácie ÚSES sa výrazne prejavovali dva smery – 1. *biocentrický*, zameraný na hodnotenie a klasifikáciu foriem života, vyúsťujúci do tvorby kostry ÚSES, reprezentovaný českou školou (Lów, Lacina, Buček), 2. *geoekologický*, reprezentovaný slovenskou školou (Ružička, Miklós), kde v centre pozornosti nie je len hodnotenie foriem života, ale dôraz sa kladie aj na zachovanie podmienok jeho rôznorodosti. Tento smer vyúsťuje do návrhu ÚSES, obsahujúceho okrem kostry aj súbor ekostabilizačných opatrení a návrh eliminácie stresových faktorov.

- **Nepostačujúca odborná úroveň Metodických pokynov a Manuálov** – snaha dodržať striktný jednotný postup spracovania, ako aj jednotnú formu grafickej dokumentácie

(s presne stanovenými grafickými jednotkami určenými manuálmi) spôsobila potlačenie tvorivého prístupu riešiteľov k tejto problematike, podmienila jej prílišné zovšeobecnenie a často viedla i k zanedbaniu špecifik regiónu, napr. určené kategórie grafického vyjadrenia negatívnych prvkov vôbec nezohľadnili intenzitu ich pôsobenia a pod. Podobne mapa klasifikácie územia v päťstuňovej škále je príliš hrubá, nemôže zohľadňovať rôznorodosť a kvalitu prírodných ekosystémov Slovenska, ani ich ohrozenie a narušenie v dôsledku pôsobenia stresových faktorov. Táto klasifikácia nezohľadnila ani vplyv abiotických faktorov na stabilitu územia.

- **Nedostatočný čas na spracovanie** jednotlivých RÚSES, nezodpovedajúci náročnosti riešenej problematiky.

- **Zanedbanie faktora odbornosti** jednak pri tvorbe riešiteľských kolektívov, jednak pri výbere garantov, oponentov i oponentskej rady – zanedbanie tohto faktora sa výrazne odrazilo na kvalite jednotlivých RÚSES, najmä v nevyváženosti odborného spracovania jednotlivých kapitol. Niektoré časti boli spracované nad rámec, iné zasa absentovali. Aj odborná úroveň užívateľov (pracovníkov štátnej správy životného prostredia – oponentskej rady, koordinátorov a pod.) výraznou mierou ovplyvnila úroveň výsledných dokumentov. Mnohé RÚSES poznamenali snahy o presťižne vyčleňovanie a povyšovanie biocentier a biokoridorov na nadregionálnu a regionálnu úroveň, bez poznania ich skutkovej hodnoty. Tento faktor spôsobil výrazné disproporcie v hierarchii prvkov ÚSES medzi jednotlivými regiónmi, vôbec nebola zabezpečená kompatibilita medzi regionálnymi ÚSES. Napr. mnohé biokroidory končili na hraniciach regiónov.

- **Odborná nepripravenosť užívateľov** na prácu s dokumentáciou ÚSES a s realizáciou ÚSES v praxi. Užívatelia si často zamieňali ekologickú štúdiu, akou ÚSES je, s územno-plánovacími dokumentáciami a projektmi. Štúdie ÚSES nemôžu nahradiť jednotlivé plánovacie dokumentácie (územno-plánovacie dokumentácie, projekty pozemkových úprav a pod.), ale musia tvoriť ich nevyhnutnú súčasť.

- **Nekoordinovanosť v zabezpečení podkladových materiálov a ich prílišná heterogénosť** – v súčasnosti neexistuje jednotná databáza pre všetky regióny. Niektoré územia sú prírodovedne prebádané lepšie, iné horšie. Podobne jednotlivé javy a procesy sa sledovali a hodnotili v rôznych časových horizontoch. Existujú síce mnohé databázy, tieto však neboli z rôznych (administratívnych, finančných a pod.) dôvodov dostupné riešiteľom.

- **Nedostatočné množstvo finančných prostriedkov** negatívne ovplyvnilo kvalitu vypracovania dokumentácií ÚSES. Finančné prostriedky určené na spracovanie RÚSES neboli adekvátne skutočným potrebám na komplexné spracovanie RÚSES – často sa nemohol zabezpečiť kvalifikovaný tím odborníkov, ani všetky potrebné podkladové materiály v dostatočnej kvalite a aktuálnosti.

I napriek týmto problémom účastníci v závere konštatovali, že ÚSES znamenal výrazný pokrok v ekologizácii myslenia. Nesporne ide o dobrú myšlienku, ktorej realizácia je nevyhnutná z hľadiska trvalo udržateľného rozvoja, nakoľko zabezpečuje zachovanie rôznorodosti podmienok a foriem života.

Zita Izakovičová